

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Heleri Olo

VÄLISÜLIÕPILASTE KARJÄÄRIVÕIMALUSED EESTIS
TARTU ÜLIKOOLI NÄITEL

Uurimistöo

Juhendaja: Triin Liin, PhD

Läbiv pealkiri: Välisüliõpilaste karjäärivõimalused Eestis

Tartu 2016

Kokkuvõte

Välisüliõpilaste karjäärivõimalused Eestis Tartu Ülikooli näitel

Sarnaselt Eesti üliõpilastega on ka välisüliõpilastel vajadus praktika- ja töökoha järele. Eesti üliõpilastega võrreldes on nad siinsel tööturul aga ebasoodsamas olukorras: nende eesti keele oskus on enamasti puudulik ja neil on vähesed teadmised kohalikust tööturust, väike suhtlusvõrgustik jne. Käesoleva uurimustöö eesmärgiks oli selgitada välja välisüliõpilaste karjäärivõimalused Eestis Tartu Ülikooli näitel. Selleks viidi läbi ankeetküsitlus ajavahemikus 18. märts - 14. aprill 2016, kus osales 123 välis- ja 102 Eesti üliõpilast Tartu ülikoolist. Tulemustest selgus, et välisüliõpilased ei hinnanud oma eesti keele oskuse taset Eestis töö saamiseks piisavaks. Selgus ka, et nad hindasid oma teadmisi tööturu (s.h töö- ja praktikapakkumiste otsimise) ja tööandjate kohta töö- ja praktikakoha leidmiseks vähem piisavaks kui Eesti üliõpilased, kes muuhulgas pidasid viimast töö leidmise jaoks ka enam oluliseks. Eesti üliõpilased seevastu hindasid enda puhul töö saamiseks vajaliku suhtlusvõrgustiku suurust enam piisavaks kui välisüliõpilased, samas ilmnes, et välisüliõpilased pidasid seda ka vähem oluliseks. Selgus ka, et Eesti üliõpilased arvavad, et suhtumine välismaalastesse pärsib Eestis õppivate välismaalaste töölesaamise võimalusi, välisüliõpilased sellega ei nõustunud.

Võtmesõnad: välisüliõpilased, tööturg, töö, praktika, karjääriteenused

Abstract

Career Opportunities in Estonia for International Students of University of Tartu

International students have the need for employment like domestic students in Estonia. A lack of Estonian language skills, insufficient knowledge about the local labour market, a small network and other factors place them in an unfavourable situation compared to domestic students. The purpose of this research paper was to find out the career opportunities in Estonia for international students of University of Tartu. For the study, a questionnaire method was used with 123 international and 102 domestic students from 18th March to 14th April 2016. The results demonstrate that international students rated their Estonian language level insufficient for finding employment in Estonia. It appeared that they also rated their knowledge about the local labour market (ie. how to find job and internship offers) and employers less sufficient than domestic students who among other things, considered the latter more important than international students. Domestic students, on the other hand, rated the size of their network more sufficient for finding employment in Estonia. At the same time, international students regarded it less important for employment opportunities. The results indicate that domestic students consider the public attitude for foreigners as a hindering factor in terms of employment opportunities, whereas international students did not agree with this.

Key words: international students, labour market, job, internship, career services

Sissejuhatus

Eestis õppivate välisüliõpilaste arv on viimastel aastatel oluliselt suurenenud, seda kinnitavad vastuvõetud õppurite arvud. Eesti kõrgkoolides omandab 2015/16 õppeaastal kõrgharidust üle 5000 välisüliõpilase. Neist 3476 tasemeõppes, üle 1600 ERASMUSE vahetusprogrammi kaudu, lisaks suve- ja talvekoolides osalenud ja koolidevaheliste lepingute raames Eesti kõrgkoolides õppivad üliõpilased (Eesti Hariduse Infosüsteem, 2016).

Välisüliõpilasteks loetakse neid, kelle elukohaks ei ole Eesti ning kel ei ole samaaegselt alalist elamisõigust või pikaajalise elaniku elamisluba ning kellel pole Eesti kodakondsust (Haridus- ja Teadusministeerium, 2014). Tartu Ülikoolis (TÜ) on 18 ingliskeelset õppekava (neist kolm bakalaureuseõppes, 15 magistriõppes), lisaks ingliskeelne õpe doktorantuuris, kus välisüliõpilased õppida saavad. Peale selle osaleb igal aastal siinses õppes sadu üliõpilasi erinevate vahetusprogrammide (ERASMUS+, ISEP, AEN, MAUI, *Coimbra Group* jt) ning partnerülikoolide kaudu. 01.04.2016 seisuga õpib TÜs 782 välisüliõpilast ja 252 väliskülalisüliõpilast (TÜ õppeosakond, 2016).

Sarnaselt Eestist pärit kõrghariduse omandajatega on välisüliõpilastel praktiline vajadus töökoha leidmiseks, eelkõige õppetaskude ja elamiskulude katmise eesmärgil, kuid samavõrra tähtis on ka töökogemuse omandamine ja erialane areng. 2015. aastal viidi Tallinna Tehnikaülikoolis (TTÜ) õppivate välisüliõpilaste seas läbi küsitlus, millest selgus, et 54% vastanuist kaalus Eestit õppimiskohaks valides ka siin töötamist; 80% oli huvitatud töökoha leidmisest Eestis ja 50% plaanis töö saamiseks Eestisse jääda (Pärje, 2015). See annab alust arvata, et Eestisse ei tulda vaid haridust omandama, vaid ka karjäärivõimaluste ootustega.

Eestis on välisüliõpilaste karjäärivõimalusi vähe uuritud. 2015. aastal viis Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ) läbi küsitluse, kaardistamaks seal õppivate välisüliõpilaste motiive sihtriigi valikul ja nende karjäärilaseid ootusi. TÜs välisüliõpilaste karjäärivõimalusi varasemalt uuritud pole, küll aga on osaletud kolmel korral *The International Student Barometer* uuringus, mis on maailma suurim välisüliõpilaste rahuloluküsitlus. Viimasest, 2014. aasta küsitlusest, mis viidi läbi 18 erinevas riigis õppiva välisüliõpilase seas, ilmnes, et paljude teiste uuritud õppimisega seotud valdkondade hulgast olid siinsed välisüliõpilased vähim rahul töötamise ja karjäärivõimalustega, muuhulgas ka erialale vastava töö leidmisega. Tööleidmise

võimalusi hinnati Euroopa keskmisest 3% võrra, kogu maailma võrdluses aga lausa kümnendiku võrra halvemaks (Rippmeester, 2015). Sellest tulenevalt tasub uurida just Tartu Ülikoolis õppivate välisüliõpilaste töö- ja praktika väljavaateid siinsel tööturul.

Tekkinud probleem on suureks väljakutseks tugiteenuste (sh. karjäärinõustamise) osutajatele. Kavandatava uurimistöö autor puutub TÕS karjäärinõustajana töötades pidevalt kokku asjaoludega, mis viitavad sellele, et välisüliõpilaste võimalused siinsel tööturul on piiratud. Seetõttu kavandatakse läbi viia välisüliõpilaste karjäärivõimalusi hõlmav küsitlus. Saadud tulemusi saab edaspidi arvestada ülikooli karjääriteenuste planeerimisel.

Üliõpilaste töötamisest ja praktikast

Õpingute kõrvalt töөлkäimine on tänapäeval kujunenud üsna tavaliseks nähtuseks, sageli saab see alguse juba enne kõrgkoolis õppimist. Ilmneb, et üliõpilastele, kellel on töökogemus olemas enne kõrgkooli tulekut, on loomulik töötamist kõrghariduse omandamise kõrvalt jätkata (Mägi, Aidla, Reino, Jaakson ja Kirss, 2011). Küsitlus-uuringu EUROSTUDENT järgi on Euroopa riikides üliõpilaste töötamine laialt levinud: enam kui pooltes uuringus osalenud riikides on üliõpilaste töötamise määr suurem kui 40%; Eestis töötab ligikaudu 67% üliõpilastest, mis teeb Eestist Iirimaa, Hollandi ja Tšehhi järel neljanda riigi (Hauschildt, Gwosć, Netz, & Mishra, 2015).

Enamasti töötavad üliõpilased selleks, et katta elamiskulusid, parandada elujärge ja et omandada töökogemust. Seejuures on töötamise motivatsioon suuresti sõltuv nende haridusest ja vanusest. Uuringud näitavad, et suurema tõenäosusega asuvad tööle vanemad ning kehvematest majanduslikest tingimustest pärit üliõpilased (Hauschildt, et al., 2015). Erialast tööd tegevad üliõpilased väitsid eranditult, et nad valisid töökoha just arengupotentsiaali ning erialase kogemuse saavutamiseks (Mägi et al., 2011).

Töökoht leitakse enamasti tööotsingute protsessis leitud töökuulutuse kaudu, töötaja lahkumisel organisatsioonist või saadakse puhkuseperioodil asenduskoht. Mõnikord on tehtud ettepanek, millele järgnes püsiva töö pakkumine, aga tööd võib leida ka messi või karjääripäeva vahendusel, samuti edukalt sooritatud praktika lõppemisel tehtud tööpakkumise kaudu (Mägi et al., 2011).

Praktika oma olemuselt on ettevalmistus tööturule siirdumiseks. Õppekavati erineb see mahu ja vormi poolest. Praktika ei ole lihtsalt erialase töö ettevalmistus,

vaid see annab üliõpilastele ettekujutuse õpitavast valdkonnast laiemalt. Lisaks sellele annab praktika ka sotsiaalsed oskused. Praktikakoha leiab üliõpilane enamasti ise või ülikoolipoolse koordinaatori abiga (Valk, 2008). Üliõpilase enda initsiatiivi puudumisel ja väljaarendamata praktikakorralduse puhul võib siiski praktikakohtade leidmine õppuri jaoks keeruliseks osutuda.

Käesolevas töös käsitletakse karjäärivõimaluste kontekstis erinevaid töötamise vorme, s.h ka töö- ja erialapraktikat, vabatahtliku tööd jt.

Välisüliõpilaste olukord tööturul

Mitmetest aruteludest (Haridus- ja Teadusministeeriumi ja SA Archimedese välisüliõpilaste praktikakorraldust ja töötamist puudutava tegevuskava ning Siseministeeriumi uussisserändajate tugivõrgustiku kohtumised; kõrgkoolideülesed rahvusvahelistujate ümarlauad) ja ka läbi viidud pilootuuringust on selgunud, et Eesti üliõpilastega võrreldes on välisüliõpilased siinsel tööturul kohalikega võrreldes ebasoodsamas olukorras.

Töö- ja praktikakohtade saamise takistustena on enamasti välja toodud järgnevat probleeme: puudulik või kasin keeleoskus; info vähesus kohaliku tööandjate ja tööturu kohta; teadmiste puudumine selle kohta, kust otsida töö- ja praktikapakkumisi; tööpraktika võimaluste vähesus; väike või olematu kontaktide võrgustik; vähene kokkupuude välisüliõpilaste ja ettevõtjate vahel. Tööle saamise teeb keerulisemaks ka asjaolu, et seni on siiski veel vaid väike osa tööandjaid ilmutanud huvi välismaalaste palkamise vastu ning ka ühiskonnas valitsevad hoiakud sisserändajate suhtes, mis pärsivad niigi ahtaid töö- ja praktikavõimalusi (Traks, 2015).

Samas on teistsugune kultuuriline taust ja välismaal omandatud teadmised just need, mis siinset töökultuuri rikastavad. Kokkupuudetest välisüliõpilastega on selgunud, et paljudel neist on mingi valdkonna alane oskusteave, mis on siinsel tööturul hinnatud, kuid probleemiks on see, et paljud tööandjad ei ole valmis veel võõramaalasi palkama.

Välismaalaste töötamist reguleeriv seadusandlus Eestis

Välisüliõpilaste töötamise kontekstis on oluline anda lühiülevaade sellest, kellel ja mis tingimustel Eestis tööd teha on lubatud. Teiste riikide kodanike töötamist reguleerib Välismaalaste seadus. Selle järgi võivad Eestis töötada ka Eesti

kodakondsuseta inimesed. Välismaalased, nende seas välisüliõpilased, saavad töötada kas elamisloa alusel või ajutiselt (st kuni kuus kuud aasta jooksul ka need, kes viibivad Eestis viisa alusel või viisavabalt ja kelle töötamine on enne tööleasumist Politsei- ja Piirivalveametis registreeritud). Kuigi Euroopa Liidu, Euroopa majanduspiirkonna riikide ja Šveitsi Konföderatsiooni kodanikud saavad siin kuni kolm kuud töötada ilma tähtajalist elamisõigust registreerimata, tuleb neil taotleda pikemaks õpinguperioodiks ajutine elamisluba, mis ka töötamist võimaldab. Ülejäänud riikide kodanikud saavad ajutiselt töötada õppimiseks antud elamisloa alusel ilma eraldi töötamise luba omamata, kuid tingimusel, et tööl käimine ei takista õppimist või taotleda eraldi töötamiseks mõeldud elamisloa. Peale õppimiseks antud elamisloa tähtaja lõppemist saavad selle omanikud seaduslikult veel 183 päevaks Eestisse jääda, et endale tööd otsida ning selle leidmisel juba töötamiseks mõeldud elamisloa alusel Eestisse jääda (Riigi Teataja, 2016a; Valk, 2015).

Välismaalase seaduse järgi on teise riikide kodanikele kehtestatud palgakriteerium (Eesti keskmise palga ja koefitsiendi 1,24 korrutis; tippspetsialistil koefitsiendi 2 korrutis), millest tuleb tööandjal välismaalasele palga maksmisel kinni pidada. Viimati kirjeldatud nõue ei kehti siiski Eestis juba bakalaureuse-, magistri- või doktorikraadi omandanud inimestele (Valk, 2015).

Tööturuga seotud tegurid

Selleks, et tööd saada, on vaja tunda kohalikku tööturgu (kuidas ja kust tööd otsida, kuidas tööle kandideerida, millised töökohad otsitaval alal on, kust nende kontakte leida jne). Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse RAKE karjääriteenuste süsteemi uuringu kaudu selgus, et tööturu võimaluste ja nõuete kohta käiva informatsiooni kättesaadavust kõikidele elanikkonna rühmadele hindavad keskmisest sagedamini madalamalt mitte-eestlased, kõrgharidusega elanikud, ettevõtjad ja pensionärid (RAKE, 2011). Teisest rahvusest elanike hinnangud tööturuvõimalustele on oluliselt madalamad kui eestlastel. Integratsiooni monitooringu tulemuste võrdlus Eesti tööjõu-uuringute andmetega kinnitab seda. Selgub, et teisest rahvusest elanike puhul on vanuse ja hariduse mõju oluliselt nõrgem kui eestlaste seas. Sellega on võimalik seletada rahvusgruppide-vahelistes võrdlustes esinevad suuri erinevusi, eriti kõrghariduse omandanute seas (Saar ja Helemäe, 2015).

Suhtlusvõrgustiku olemasolu

Enamasti jääb välismaalaste suhtlusvõrgustik Eestis väikeseks, ehkki võib esineda väga tugev soov tihedamaks suhtlemiseks kohaliku elanikkonnaga. Reaalne kontakt kohalikega piirdub sageli vaid teiste välismaalastega. Selline fenomen väljendub just vahetusüliõpilaste hulgas. Need, kes on loomu poolest vähem avatud ja seltsivad ja ka need, kelle kultuur on siinsest oluliselt erinev ja kannatavad seetõttu kohanemiskeskuste all, võivad jääda välja suhtlusvõrgustikest, mis võib iseenesest olla üheks töö leidmise võimaluseks (Traks, 2015).

Kontaktide võrgustiku suurus on aga sageli seotud keeleoskusega – mida parem on teisest rahvusest elanike eesti keele oskus, seda enam on nende tutvusringkonnas eestlasi. Seos võib aga olla ka vastupidine: mida rohkem kontakte eestlastega, seda parem eesti keele oskus. Mida paremini teistest rahvustest elanikud enda arvates eesti keelt oskavad, seda rohkem on neil keskmiselt erinevaid püsisuhtevõrgustikke eestlastega (Kruusvall, 2015a).

Eesti keele oskuse vajalikkus tööturul

Selleks, et inimene saaks võõrsil edukalt töötada, on tal vaja osata selles riigis kõneldavat keelt. Eestis on enamikel töökohtadel vajalik eesti keele oskus, Ida-Virumaal ja Tallinnas saab osaliselt läbi ka vene keele oskusega ning seni veel vähestes ettevõtetes käib tööalane suhtlus inglise keeles. Töökontekstis ei piirdu vajadus keeleoskuse järele ainult suhtluskeele valdamisega – seda läheb esmajoonel vaja just tööülesannete sooritamiseks (Kruusvall, 2015B). Väga kõrged nõudmised keeleoskusele on kehtestatud näiteks riigiasutustes, kuhu enamasti ongi võimalik vaid eesti keelt emakeelena rääkival inimesel kandideerida.

2015. aasta Eesti ühiskonna lõimumismonitooringu kohaselt vajab ligi 90% 15–24 aastastest noortest tööl eesti keelt. 63% eestlastest ja 58% teistest rahvustest inimesi arvab, et eesti keele oskus on vajalik hea töökoha saamiseks. Ülejäänud neist usuvad, et hea spetsialist või tutvusi omav inimene leiab töö ka ilma keeleoskusteta. Seejuures on võrreldes varasema uuringuga eestlaste hulgas mõnevõrra kasvanud nende vastajate osakaal, kes arvavad, et tööd võib leida ka ilma eesti keele oskusteta ning samas on teiste rahvuste esindajate seas viiendiku võrra vähenenud nende osakaal, kes peavad töökoha saamiseks eesti keele oskust vajalikuks. See justkui viitab võimalusele, et ilma hea eesti keele oskusteta on töö leidmine siin riigis lihtsamaks muutunud. Siiski leiavad vaid vähesed, et eesti keele õppimine pole

perspektiivne. Ka teistes riikides läbi viidud uuringud kinnitavad riigikeele valdamise tähtsust töö leidmisel ja säilitamisel (Kruusvall, 2015b; Arkoudis, Hawthorne, Baik, Hawthorne, O'Loughlin, Leach, Bexley, 2009).

Hoiakud välismaalaste suhtes karjäärivõimaluste kontekstis

Uurimusest ilmnes, et pooled eestlased ja üks viiendik teiste rahvuste esindajatest ei väljenda positiivset suhtumist ühessegi kolmest võimalusest: elada ja tegutseda mitmekultuurilises keskkonnas (kas naabruskonnas, töö-või õpingukollektiivis või sugulaskonnas). Samas on see protsent viie aastaga nii eestlaste kui ka teisest rahvusest inimeste seas umbes 15% langenud (Kruusvall, 2015a).

Välismaalased võivad töö otsingutel kogeda ka diskrimineerimist (näiteks meeldimisel või stereotüüpidel põhinev – inimest seostatakse teatud kindlate isikuomaduste või käitumisviisiga), samuti võib diskrimineerimine tuleneda sisserändajate madalamast staatusest ühiskonnas. Hoiakud sisserändajate suhtes väljenduvad ka järjekorrasteoorias, kui tööandjad pakuvad vabu ametikohti teatud rahvusvähemuste esindajatele vaid juhul, kui mõnevõrra eelistatumast rahvusrühmast pole kedagi sobilikku valida (Liebersohn 1980; Roots ja Krusell, 2016).

Suhtumist sisserändajatesse tööturul mõjutavad nii konkurentsi tajumine kui ka kokkupuude inimestega. Mitmes uuringus on leitud, et need inimesed, kes tajuvad, et sisserändajad on neile tööturul konkurendiks, suhtuvad neisse negatiivsemalt. Samuti süvendab negatiivset suhtumist sisserändajatesse mure riigi majandusliku olukorra pärast ja sisserändajate osakaalu suurenemine elupiirkonnas (Roots ja Krusell, 2016). Samad autorid on jõudnud järeldusele, et üldiselt on kõrgharidusega inimesed sisserändajate suhtes positiivsemalt meelestatud, aga vastastikuse kokkupuute suurenedes hariduse mõju väheneb. Need inimesed, kellel on sisserändajatest sõpru, suhtuvad sisserändajatesse positiivsemalt: on valmis nendega lähikontaktiks ja ka valmis neid suuremal hulgal riiki lubama (Hayes ja Dowds, 2006, viidatud Roots ja Krusell, 2016 j).

Kultuurilise tausta mõju karjäärivõimalustele

2015. aastal oli veidi vähem kui viiendik eestlastest täiesti nõus väitega, et kokkupuutumine erinevate kultuuridega on Eesti ühiskonda rikastav, võrreldes 2011. aastaga võrreldes oli nende osakaal mõnevõrra langenud (26%-lt 18%-ni). Samas oli siiski alla poole vastajatest nimetatud väitega pigem nõus. 15% eestlastest oli pigem

või täiesti nõus väitega, et kultuuride erinevused tekitavad inimeste vahel konflikte ja lagundavad ühiskonda (Ubakivi-Hadachi, 2015). Selline suhtumine avaldab otseselt või kaugemalt mõju ka töötamise kontekstis.

Karjääriteenused

Karjääriteenuseks loetakse teenust, mida inimene saab oma karjääri planeerimisel kasutada. See hõlmab karjääriinfo vahendamist, -nõustamist ja -õpet. Karjääriinfo vahendamine on haridust, elukutseid, tööturgu ning nende seoseid puudutava info edastamine ning see hõlmab karjäärivaliku hindamise vahendeid ja infomaterjale, mis aitavad inimesel aru saada, mida ta teab enda, oma valikuvõimaluste ja otsustusmehhanismide kohta. Karjäärinõustamine on inimese toetamine karjääriotsuste tegemisel ja elluviimisel. Selle käigus luuakse eeldused selleks, et inimene suudaks paremini ennast ja oma võimalusi analüüsida ning planeerida ja ellu viia isiklikule karjääriplaanile tuginedes elukestva õppe põhimõtteid. Karjääriõppeks loetakse nii teoreetilist kui ka praktilist õpet, mille raames kujundatakse karjääri planeerimiseks vajalikud teadmised ja oskused ning samuti valmisolek elukestvaks õppeks (Naaber, 2007). Karjääriteenuseid pakutakse nõustamiskeskustes, õppeasutustes, Eesti Töötukassa piirkondlikes osakondades, nii riigi- kui ka erasektori töökohtadel ja ühiskondliku tegevusena.

Karjääriteenused, mida Tartu Ülikoolis üliõpilastele ja doktorantidele pakutakse, on töö- ja praktikapakkumiste ning karjääriinfo vahendamine, -nõustamine, karjääri- ja enesearenguga seotud koolitused ja üritused (karjääripäev, -kohvikud, ettevõtete esitlused-värbamisüritused). Senini on välisüliõpilastele pakutavate teenuste suhtes piiratud peamiselt vaid töö- ja praktikapakkumiste vahendamise ja nõustamisega, läbi on viidud ka ingliskeelseid värbamisüritusi. 2015. aasta sügisest pakutakse välisüliõpilastele regulaarselt toimuvaid tööturuteemalisi seminare "*How to be Successful in Estonian Labour Market*". 2016. aasta kevadel viidi koostöös Tööinspeksiooniga läbi koolitus, mis tutvustas välisüliõpilastele töölepinguga seotud seaduslikke aspekte. Ka iga-aastase karjääripäeva korraldamisel arvestatakse välisüliõpilaste vajadustega. Samuti pakutakse kõigile üliõpilastele ka ettevõtluskoolitusi ning -konsultatsioone.

Välisüliõpilased saavad kasutada ka mõningaid Eesti Töötukassa teenuseid: karjäärinõustamine (sh e-karjäärinõustamine) eesti, vene ja inglise keeles ning tööotsijana registreerudes ka töövahendusteenust – abistamine tööpakkumiste

leidmisel ja sobiva töö otsingul ning vajalike oskuste täiendamine (Traks, 2015; Riigi teataja, 2016).

Lisaks toimub igal aastal Work in Estonia mess, mis on mõeldud Eestis õppivatele välisüliõpilastele ning 2016. aasta novembris korraldab Eesti Tööandjate Keskliit neile esmakordselt töövarjupäeva.

Teised tugiteenused

Rahvusvahelistel üliõpilastel on võimalik õppida eesti keelt inglise ja soome keele baasil intensiiv- ja tavakeelekursustel ülikoolis. Algtaseme eesti keelt on võimalik tasuta õppida ka Siseministeeriumi kohanemisprogrammi raames uussisserändajatele mõeldud keeltekursusel (Riigi Teataja, 2014). Kaasaegseks keeleõppemeetodiks on internetipõhine tasuta keelekliki kursus, mis on kõigile sõltumata asukohast ligipääsetav. Lisaks on igäühel võimalik tasu eest osaleda keelekoolide eesti keele kursustel ning võtta eratunde keelekoolide või eraisikutest keeleõpetajate juures.

Siseministeeriumi uussisserändajate kohanemisprogramm, mis koosneb peale keeleõppe ka baasmoodulist ja teemamoodulitest (töö ja ettevõtlus, õppimine, teadus, perekond, lapsed ja noored), on saadaval ka välisüliõpilastele. Kohanemisprogramm aitab paremini kohaneda ja siinsesse ühiskonda sisse elada (Riigi Teataja, 2014).

Ülevaade Eestis ja välismaal läbiviidud temaga seotud uurimustest

The International Student Barometer on maailma suurim välisüliõpilaste rahuloluküsitlus, milles on viimastel aastatel osalenud ka Eesti kõrgkoolid (Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, *Estonian Business School*, Tallinna Ülikool, TTÜ ja TÜ). Küsitlus hõlmab laias spektris välisüliõpilaste rahulolu antud kõrgkoolis õppimisega ning seetõttu on karjäärivõimalustega seotud vaid üks osa sellest. Viimasest, 2014. aasta küsitlusest ilmnes, et paljude teiste uuritud õppimisega seotud valdkondade hulgast olid siinsed välisüliõpilased vähim rahul töötamise ja karjäärivõimalustega, muuhulgas ka erialale vastava töö leidmisega. Tööleidmise võimalusi hinnati Euroopa keskmisest 3% võrra, kogu maailma võrdluses aga lausa kümnendiku võrra halvemaks (Rippmeester, 2015).

TTÜs viidi 2015. a. välisüliõpilaste seas läbi karjääriplaneerimise küsitlus, et saada ülevaade nende ootustest ja plaanidest end Eesti tööturuga siduda. 57% vastajatest väitis, et töötab või on siin õpingute kõrvalt töötanud. Enim vastajaid

kasutas tööga seotud info otsimiseks CV Online'i, CV Keskuse, interneti, sõprade ja ja ülikooli ning sotsiaalmeedia abi. 73% pidas kõrgkooli valides silmas ka töötamise võimalusi. 319 inimest 399st on üldiselt Eestis töötamisest huvitatud. 201 inimest on otsustanud peale lõpetamist jääda Eestisse, et tööd leida. Üle poolt vastanutest õppis eesti keelt ja 42% leidis, et see peaks kohustuslik olema (Pärje, 2015).

Probleemi aktuaalsust on kinnitanud uuringud ka mujal maailmas. Näiteks Mosneaga ja Winther (2013) on küsitlenud rahvusvahelisi üliõpilasi enne ja pärast tööle asumist Taanis, mis on samuti heaks näiteks riigist, kes on kehtestanud talentide riiki elama jäämise poliitika. Selgub, et üliõpilasi meelitab Taani heaoluühiskond ühes töö- ja vabaaja tasakaalu, rahuliku ja mitteformaalse töökultuuri ning kõrgete töötasudega. Taani on Eestiga mõneti sarnases olukorras: elanikkond vananeb ja probleemi ennetamiseks otsitakse tööjõudu väljastpoolt. Üheks lahenduseks on kõrgharidust omandavate talentide riiki elama jäämise poliitika. Selgub, et kõrgkoolist tööle suundumine on rahvusvaheliste üliõpilaste jaoks alles hiljuti olnud omajagu keeruline protsess. Ühelt poolt teeb selle raskeks immigratsiooniseaduste kompleksus ja pidevad muudatused. Mitmed küsitletutest tõid välja kohalike elanike ebasoosiva suhtumise välismaalastesse, mis teeb neid sealsete töövõimaluste osas ebakindlaks. Teiselt poolt teeb selle raskeks keelebarjäär, mis on siiski osutunud osade lõpetajate jaoks riiki töölejäamiseks liiga suureks takistuseks. Töö leidmise kontekstis tuuakse välja just isiklike sidemete tähtsust. See, et väljastpoolt Euroopa Liitu pärit üliõpilaste tulevikuperspektiivid sõltuvad siiski suuresti immigratsiooniametnike otsustest, samamoodi nagu Austraaliaski, lisab rahvusvahelise õppuri tulevikuplaanidesse veelgi ebakindlust.

Ka Kanadas on uuritud nende välisüliõpilaste karjäärialast arengut, kes on sinna elama jäänud. Poolstruktureeritud intervjuu käigus kogutud vastustest tuli välja, et bakalaureuse- ja magistriastme üliõpilasi meelitavad riiki jääma paranenud karjäärivõimalused ja hea elukvaliteet, samas valitseb kartus, et ei suudeta tööd leida, muret valmistab ka keelebarjäär. Karjäärialaste eesmärkide saavutamiseks, mis aitaksid ühtlasi saada alalise elamisloa, loodeti lahendust leida ülikooli karjääriteenistusest (Arthur ja Flynn, 2011).

Austraalias on erinevaid meetodeid kombineerides uuritud rahvusvaheliste üliõpilaste ja vilistlaste inglise keele oskuse piisavust töö leidmise ja töösoorituse kontekstis. Võrreldes kohalike üliõpilastega, on välismaalastel töö leidmine raskendatud. Näiteks paljude tööandjate jaoks osutub aktsent kandidaadi inglise keele

puhul probleemiks. Keeleoskuse omandamisel on eriliselt suurt tähtsust, kuna paljudele kutsetele on kehtestatud keeleoskuse miinimumnõue. Kui alustajate puhul lepatakse tihti ka madalama keeleoskuse tasemega, siis tööalaseks edasiliikumiseks on väga heal tasemel inglise keele rääkimine lausa hädavajalik. Võtmeteguriks peetakse küll inglise keele oskust, kuid see pole tööandjate arvates inimese valimisel ainus tähtis tingimus – oluline on ka sobivate isikuomaduste olemasolu, kogemuste ja oskuste mitmekesisus kui ka sobivus sellesse töökultuuri (Arkoudis et al., 2009).

Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid

Planeeritud uurimuse eesmärk on selgitada välja välisüliõpilaste karjäärivõimalused Eestis Tartu Ülikooli näitel. Püstitatakse uurimisküsimus: *millised on Tartu Ülikoolis õppivate välisüliõpilaste jaoks praktika- või töökoha saamist takistavad ja millised soodustavad tegurid?* Saadud tulemusi saab edaspidi arvestada karjääriteenuste planeerimisel TÜs ja mujal, seda peamiselt nõustamiste ja koolituste osas, aga ka karjääripäevade jt sündmuste korraldamisel. See info võimaldab välisüliõpilaste vajadusi paremini arvesse võtta, mis lõppkokkuvõttes aitab neid töö- ja praktikakohtade leidmisel. Seeläbi tõuseb ka karjääriteenuste kvaliteet.

Uurimistöö kavandamisel püstitati järgmised hüpoteesid.

1. Üliõpilaste arvates on nende eesti keele oskus piisav Eestis töö saamiseks. (Kruusvall, 2015b). Ka teistes riikides läbi viidud uurimused kinnitavad riigikeele oskamise vajalikkust tööle saamisel (Mosneaga ja Winther, 2013; Arthur & Flynn, 2011; Arkoudis, et al., 2009).

Eesti koolides antakse põhikoolist alates õpilastele mitmekesisest karjäärialast õpet. Ka ülikoolis on üliõpilaste jaoks kättesaadavad erinevad karjääriteenused (Traks, 2015; Riigi Teataja, 2016b). Eelnevast tulenevalt püstitatakse hüpotees.

2. Eesti üliõpilastel on võrreldes välisüliõpilastega endi arvates Eesti tööturu kohta rohkem teadmisi.

Eesti üliõpilastel on Eesti ühiskonnas suurem kontaktide võrgustik. See võib olla abiks ka töökoha leidmisel. Ka teistes riikides läbi viidud uurimused kinnitavad kontaktide võrgustiku positiivset mõju tööle saamiseks (Mosneaga & Winther, 2013). Sellest tulenevalt püstitatakse hüpotees.

3. Eesti üliõpilastel on nende arvates võrreldes välisüliõpilastega suurem suhtlusvõrgustik, mis annab neile Eesti tööturul eelise.

Mitmete uuringute tulemustes on ilmnenud negatiivne suhtumine võõramaalastesse (Kruusvall, 2015a; Roots ja Krusell, 2016). Sama tendentsi on täheldatud ka teistes riikides (Arthur et al., 2009). See võib olla takistuseks töökoha leidmisel. Sellest tulenevalt püstitatakse hüpotees.

4. Ühiskonnas valitsev suhtumine teistest rahvustest inimestesse pärsib üliõpilaste arvates välisüliõpilaste töölesaamise võimalusi Eestis.

Käesolevas uurimuses keskendutakse just nendele välisüliõpilaste töötamisega seotud aspektidele, ei käsitleta tööandjatepoolseid seisukohti.

Meetod

Osalejad

Valimi suuruseks kujunes 225 üliõpilast: 123 välis- (kogupopulatsioonist 782 välisüliõpilast tasemeõppest) ja 102 Eesti üliõpilast kontrollgrupis (kogupopulatsioonist 13 041). (TÜ õppeosakond, 2016). Eraldi ei otsitud vahetusüliõpilasi, kuid mõned siiski sattusid valimisse ja välja neid ei jäetud. Keskmine vanus osalejatel oli 24,4 eluaastat. Sooline jaotus on näha tabelis 1.

Tabel 1. Osalejate kirjeldus soo järgi

Sugu	Välisüliõpilased		Eesti üliõpilased		Kokku
	Arv	% kogu-valimist	Arv	% kogu-valimist	
<i>Meessoost</i>	67	29.78	42	18.67	109
<i>Naissoost</i>	56	24.89	60	26.67	116
Kokku	123		102		

Valim moodustus juhusliku valiku põhimõttel. Valimi esinduslikkuse tagamiseks kaasati uuringusse üliõpilasi kõigilt kolmelt õppeastmelt (bakalaureuse-, s.h rakenduskõrgharidus-, magistri- ja doktoriõpe). Kuna enamus ingliskeelsetest õppekavadest on magistriõppes, sattus uuritavast grupist valimisse rohkem ka selle õppeastme esindajaid. Ülevaate osalejate kirjeldusest õppeastmete järgi annab tabel 2.

Tabel 2. Osalejate kirjeldus õppeastme järgi

Õppeaste	Välisüliõpilased		Eesti üliõpilased		Kokku
	Arv	% kogu- valimist	Arv	% kogu- valimist	
<i>BA (s.h rakenduslik)</i>	25	11.11	59	26.22	84
<i>MA</i>	62	27.56	23	10.22	85
<i>BA+MA integreeritud</i>	30	13.33	12	5.33	42
<i>PhD</i>	6	2.67	8	3.56	14
Kokku	123		102		

Suhteliselt võrdsel määral sooviti esindust ka ülikooli kõigist neljast (humanitaarteadused ja kunstid, sotsiaal-, loodus- ja täppisteadused ning meditsiiniteadused) valdkonnast. Kuna valdav osa rahvusvahelistest õppekavadest on just sotsiaalvaldkonna all, siis seetõttu sattus ka välisüliõpilaste gruppi rohkem selles valdkonnas õppivaid üliõpilasi. Ülevaate osalejate jaotusest õppevaldkondade järgi annab tabel 3 ning osalejate kirjeldusest õppevormi järgi tabel 4.

Tabel 3. Osalejate kirjeldus õppevaldkonna järgi

Valdkond	Välisüliõpilased		Eesti üliõpilased		Kokku
	Arv	% kogu- valimist	Arv	% kogu- valimist	
<i>Humaniora</i>	22	9.78	17	7.56	39
<i>Socialia</i>	40	17.78	43	19.11	83
<i>Realia et Naturalia</i>	31	13.78	29	12.89	44
<i>Medicina</i>	30	13.33	13	5.78	43
Kokku	123		102		

Tabel 4. Osalejate kirjeldus õppevormi järgi

Õppevorm	Välisüliõpilased		Eesti üliõpilased		Kokku
	Arv	% kogu- valimist	Arv	% kogu- valimist	
<i>täiskoormus, päevane</i>	105	46.67	92	40.89	105
<i>täiskoormus, AÜ</i>	40	17.78	43	19.11	83
<i>osakoormus, päevane</i>	0	0	3	1.33	3
<i>väliskülalisüliõpilane</i>	16	7.11	0	0	16
<i>Ekstern</i>	0	0	1	.44	1
Kokku	123		102		

Valimisse sattus enim järgnevatest riikidest päris üliõpilasi: Soome (27), Venemaa (11), Ukraina (kümme), Gruusia, Prantsusmaa ja USA (seitse), India ja Hiina (kuus), Läti (viis). Esindatud olid veel Bangladeshi, Belgia, Ghana, Hispaania, Horvaatia, Jaapani, Jordaania, Kameruni, Kanada, Kasahstani, Leedu, Kongo Demokraatliku Vabariigi, Kreeka, Makedoonia, Mehhiko, Montenegro, Nepali, Nigeeria, Pakistani, Saksamaa, Singapuri, Suurbritannia, Süüria, Tšehhi ja Valgevene üliõpilased.

Välisüliõpilaste Eestis oldud aeg jagunes järgnevalt: alla aasta 45,50%; 1 – 2 aastat 30,90%; 3 – 4 aastat 15,50%; üle viie aasta 4,10%. Eesti keele kursustel õpib 23,30% ning on osalenud 13,70%. Ülejäänud (63%) pole eesti keelt õppinud.

Andmete kogumise vahend

Andmete kogumise vahendina kasutati küsimustikke, mis koostati spetsiaalselt käesoleva uurimuse tarbeks. Ankeetide väljatöötamisel võeti eeskujuks varasemaid küsitlusi ja raporteid välisüliõpilaste ja üldisemalt välismaalaste olukorrast tööturul (Rippmeister, 2014; Pärje, 2015). Küsimuste koostamisel lähtuti ka karjäärinõustamiste ja seminaride käigus saadud teabest seoses ettetulevate raskustega töö- ja praktikakohtade leidmisel Eestis. Esimeses osas küsitakse üliõpilaste demograafilisi andmeid (õppekava, -aste, vorm, sugu, vanus, rahvus/päritoluriik), misjärel küsitakse nende antud ajahetkel töötamise ja töö leidmise viisi kohta, järgnevad küsimused on koostatud eesmärgiga uurida Eestis töötamise huvi, tööotsingute, töö leidmise eesmärgi ning töötamist puudutava info kohta. Järgmised küsimused uurivad eesti keele taset ja keelekursusel osalemist. Kaks viimast osa on Likerti-tüüpi skaaladel põhinevad väideteplokid, kus esimeses osas tuleb vastajal esitada oma seisukoht erinevatele väidetele seoses töö- ja praktikakohtade leidmisega, vastates, kuivõrd ta nõustub antud väidetega (1 = ei nõustu üldse, 5 = nõustun täielikult). Teises ploki tuleb samadele väidetele vastata enda olukorrast lähtuvalt. Lisaks küsitakse, milliseid TÜ teenuseid on üliõpilased töö- ja praktikakohtade leidmisel kasutanud. Lõppu on võimalik lisada ka kommentaare töö leidmise teemal.

Kontrollgrupi jaoks kasutati sama ankeedi eestikeelset versiooni, kust jäeti välja mõned küsimused rahvuse ja päritoluriigi, Eestis viibimise aja, siin töötamise huvi ja keeleoskuse kohta ning hinnangud olukorrale, kuidas erinev kultuuriline taust ja ühiskonna suhtumine karjäärivõimalusi mõjutavad).

Lisas 1 on esitatud välisüliõpilastelt andmete kogumiseks kasutatud ingliskeelne ankeet ja lisas 2 on selle kohandatud eestikeelne versioon kontrollgrupi jaoks. Testi valiidsust aitas tagada pilootuuring.

Protseduur

Uurimuse eetilise tagamiseks kasutati informeeritud nõusolekut ankeedi sissejuhatuses. Esmase ankeedi väljatöötlemise järel viidi kümne üliõpilasega läbi pilootuuring. Sellest saadud tagasiside põhjal tehti mõned täpsustused küsimuste instruksioonide osas ja lisati mõned vastusevariandid olemasolevatele juurde.

Kõikide osalejate andmed koguti paberankeetidel karjääriseminaride, -päevade, tööandjate messi, magistriseminaride ja aineleengute käigus ning nende vaheaegadel. Andmete kogumine leidis aset ajavahemikus 18. märts - 14. aprill 2016. Saadud andmed sisestati Exceli tabelisse, misjärel need analüüsiti statistikaprogrammiga SPSS 22.0. Esmalt leiti vastuste sagedused. Kahe grupi hinnangute võrdluseks kasutati mitteparameetrilist analüüsi Mann-Whitney U-testi näol. Lisaks nimetatutele töödeldi andmeid astakorrelatsioonimeetodil.

Tulemused

Järgnevalt esitatakse küsitluse tulemused vastavalt saadud andmetele. Kõigepealt esitatakse välisüliõpilaste ja Eesti üliõpilaste hinnangute keskmiste võrdlused seoses karjäärivõimalustega Eestis (Tabel 5).

Tabel 5. Üliõpilaste hinnangud tegurite olulisusele töö- ja praktikakoha leidmisel

		Välisüliõpilased		Eesti üliõpilased	
Tegurid	U	N	M	N	M
<i>Teadmised töö otsimisest tööturul</i>	4012.00	91	103.91	102	90.83
<i>Teadmised töö- ja praktikapakkumiste otsimistest</i>	3880.50*	91	88.64	101	103.58
<i>Teadmised tööandjate kohta</i>	4280.00	91	100.97	102	93.46
<i>Kontaktide võrgustiku olemasolu</i>	3412.00***	91	83.49	102	109.05
<i>Eesti keele oskus</i>	4159.00	90	91.71	101	99.82
<i>Tööandjate huvi välisüliõpilaste vastu</i>	4347.00	91	100.23	102	94.12
<i>Välismaa õppimis- ja töökogemused</i>	4012.50	91	90.09	102	103.16
<i>Unikaalsed teadmised ja oskused</i>	4174.50	91	91.87	102	101.57
<i>Erinev kultuuriline taust</i>	4262.50	91	101.16	102	93.29
<i>Ühiskonna suhtumine välismaalastesse</i>	3589.00**	90	107.62	102	86.69

*p < .05; **p < .01; ***p < .001.

Eesti ja välisüliõpilaste keskmiseid hinnanguid võrreldi mitteparameetrilise Mann-Whitney testiga. Selgus, et gruppide vahel esines statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,05$; $U = 3880,50$) väite puhul “selleks, et Eestis töö- ja/või praktikakohta leida, on oluline teada, kust töö-ja praktikapakkumisi otsida”, kusjuures Eesti üliõpilased nõustusid antud väitega rohkem ($M = 103,58$) kui välisüliõpilased ($M = 88,64$).

Statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,001$; $U = 3412,00$) ilmnas ka võrdluses kahe grupi vahel järgneva väite puhul: “selleks, et Eestis töö ja/või praktikakohta leida, on kontaktide võrgustiku (sõbrad, tuttavad, seltsidesse ja ühingutesse kuulumine) olemasolu oluline”. Selle puhul nõustusid Eesti üliõpilased antud väitega taas rohkem ($M = 109,05$) kui välisüliõpilased ($M = 83,49$).

Samuti esines statistiliselt oluline ($p < 0,01$; $U = 3589,00$) erinevus kahe grupi võrdluses väite puhul “ühiskonna suhtumine välismaalastesse soodustab välisüliõpilaste karjäärivõimalusi Eestis”, kus välisüliõpilased nõustusid antud väitega rohkem ($M = 107,62$) kui Eesti üliõpilased ($M = 86,69$).

Järgnevalt on toodud välisüliõpilaste ja Eesti üliõpilaste hinnangute keskmiste võrdlused enda olukorrale töö- ja praktikakoha leidmisel (Tabel 6).

Tabel 6. Hinnangud tegurite kaupa enda olukorrale töö- ja praktikakoha leidmisel

Tegurid	U	Välisüliõpilased		Eesti üliõpilased	
		N	M	N	M
<i>Teadmised töö otsimisest tööturul</i>	2832.00***	85	76.32	101	107.96
<i>Teadmised töö- ja praktikapakkumiste otsimistest</i>	2417.50***	85	71.44	101	112.06
<i>Teadmised tööandjate kohta</i>	2608.50***	85	73.69	101	110.17
<i>Kontaktide võrgustiku olemasolu</i>	3269.50**	85	81.46	101	103.63
<i>Eesti keele oskus</i>	348.00***	85	47.09	101	132.55
<i>Tööandjate huvi välisüliõpilaste vastu</i>	–	85	43.00	–	–
<i>Välismaa õppimis- ja töökogemused</i>	1542.50	85	61.15	45	73.72
<i>Unikaalsed teadmised ja oskused</i>	4143.50	85	91.75	85	94.98
<i>Erinev kultuuriline taust</i>	–	85	43.00	–	–
<i>Ühiskonna suhtumine välismaalastesse</i>	–	85	42.50	–	–

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Ka nende väidete keskmiseid võrreldi Mann-Whitney testiga. Selgus, et gruppide vahel esines statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,001$; $U = 2832,00$) väite puhul “mul on piisavalt teadmisi sellest, kuidas siinsel tööturul töö otsimine käib, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida”. Siin nõustusid Eesti üliõpilased antud väitega rohkem ($M = 107,96$) kui välisüliõpilased ($M = 76,32$).

Järgneva väite: “mul on piisavalt teadmisi sellest, kust otsida töö- ja praktikapakkumisi, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida” oli samamoodi: esines statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,001$; $U = 2417,50$) ning Eesti üliõpilased nõustusid antud väitega rohkem ($M = 112,06$) kui välisüliõpilased ($M = 71,44$).

Ka järgneva väite “mul on piisavalt teadmisi sellest, kust otsida infot tööandjate kohta, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida” keskmiste võrdlus osutus statistiliselt oluliseks” ($p < 0,001$; $U = 3269,50$), kus jällegi Eesti üliõpilased nõustusid rohkem ($M = 110,17$) kui välisüliõpilased ($M = 73,69$).

Väite “mul on piisava suurusega kontaktide võrgustik (sõbrad, tuttavad, seltsidesse ja ühingutesse kuulumine), et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida” puhul nõustusid samuti Eesti üliõpilased rohkem ($M = 103,63$) kui välisüliõpilased ($M = 81,46$). Ka see osutus statistiliselt oluliseks ($p < 0,01$; $U = 3269,50$).

Viimase väite “minu eesti keele oskus on piisav töö- ja/või praktikakoha leidmiseks ning säilitamiseks Eestis” puhul esines jällegi statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,001$; $U = 348,00$) ning väga suur vahe kahe grupi võrdluses: Eesti üliõpilased nõustusid sellega palju enam ($M = 132,55$) kui välisüliõpilased ($M = 47,09$). Ülejäänud väidete keskmiste osas statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud.

Astakkorrelatsiooni abil leiti seosed ka välisüliõpilaste keeleoskuse taseme ja tööks vajalike eesti keele oskuse taseme piisavuse hinnagute vahel, kus ilmnes statistiliselt oluline seos ($\rho = 0,54$; $p < 0,01$), mis näitab, et kui keeleoskuse hinnang oli kõrge, siis oli kõrge ka hinnang keeleoskuse piisavusele töö saamiseks. Leiti ka seosed välisüliõpilaste keelekursusel osalemise ja hinnangute vahel tööks vajaliku keeleoskuse kohta, kuid selles statistilist olulist korrelatsiooni ei ilmnenu ($\rho = 0,07$; $p > 0,05$).

Üliõpilaste töötamine

Huvi Eestis töötamise vastu oli 69,70% välis(külalis)üliõpilasest. Tabel 7 annab ülevaate töötamisest mõlema grupi puhul.

Tabel 7. Üliõpilaste töötamine lisaks õppimisele.

Töötamine	Välisüliõpilased		Eesti üliõpilased		Kokku
	Arv	% kogu-valimist	Arv	% kogu-valimist	
<i>Täisajaga</i>	3	2.40	11	10.80	14
<i>Osalise ajaga</i>	16	13.30	27	26.50	43
<i>Lepinguline töö</i>	2	1.60	12	11.80	14
<i>Töökogemus olemas, hetkel ei tööta</i>	23	18.70	20	19.60	53
<i>Ei tööta</i>	79	64.20	32	31.40	111
Kokku	123		102		

Töökoha leidmine

Välismaalased leidsid töö kandideerides töökohale (31%); läbi kontaktide võrgustiku (16,70%); võttes tööandjaga ise ühendust (14,30%); pärast praktika sooritamist samas ettevõttes (7,10%); tööandja võttis nendega ise ühendust ja pakkus tööd ning läbi värbamisagentuuri (4,80%); muul viisil (21,40%). Muudest viisidest toodi välja järgmised vastused: töotan Venemaal ülikoolis; õpetan Skype'is keeli; rajasin oma ettevõtte; teen läbi interneti põllumajandusettevõttele turundust; pakuti osalise ajaga teadustööd; olen ülikooli laboris uurimisassistent; ülikool palkas mind; sain tööle sõbra kaudu; sain tööle tänu ülikoolisisesele värbamisele; minu juhendaja Ivo Leito aitas mind.

Eesti üliõpilased leidsid endale töö läbi kontaktide võrgustiku (28,60%); kandideerides töökohale (27,10%); võttes tööandjaga ise ühendust (21,40%); tööandja võttis nendega ise ühendust (11,40%); pärast praktika sooritamist samas ettevõttes (7,10%) ja muul viisil (4,30%). Nende hulgas vastas üks Eesti üliõpilane järgnevalt: sain tasu oma alal praktika tegemise eest ja olen töötanud suvel.

Küsimusele, kas otsid praegu töö- või praktikakohta, vastas 40 välisüliõpilast, et otsib töökohta ja 42, et otsib praktikakohta. Eesti üliõpilaste seas olid vastavad näitajad 29 ja 39. Ülejäänud ei otsinud tööd ega praktikat.

Välisüliõpilastest otsis enim praktikat, mis on kohustuslik osa õppekavast (määrgiti 31 korral); osalise ajaga erialast tööd, s.h. teadustöö (29), täisajaga erialast tööd s.h. teadustöö (21); osalise ajaga lihttööd (17); õppekavavälist praktikat (14); vabatahtlikku ja täisajaga lihttööd (8) ning muud (5). Välja olid toodud: proovin saada tööle Katsekotta; otsin õppekavaga mitte seotud tööd (nt turundus Eesti-Aasia ettevõttes).

Eesti üliõpilased otsisid enim osalise ajaga erialast tööd (mürgiti 30 korral); õppekavavälist praktikat (20); täisajaga erialast tööd, s.h. teadustöö (18); praktikat, mis on kohustuslik osa õppekavast (15); osalise ajaga lihttööd (7); täisajaga lihttööd ja vabatahtlikku tööd (3) ja muud tööd (2). Muudest toodi välja: praktika välismaal peale ülikooli lõpetamist ja täisajaga töö, mis on osaliselt erialaga seotud.

Töölase info otsimiseks kasutatud kanalid

Välisüliõpilased teadsid nimetada järgmisi allikaid: CV Online (18); CV Keskus (14); internet üldiselt ja Work in Estonia (9); ülikool (ülikooli veebileht) (8); TÜ karjääriinõustamine (5), Facebook (5); Töötukassa (4); TÜ karjäärilist 3; karjääriseminarid ülikoolis (2); ettevõtete kodulehed (2), LinkedIn (2); Tudengiveeb (2); HireYoung (2); sõbrad, tuttavad (suhtlusvõrgustik) (2); Postimees (2); AIESEC; Job.ee; karjääriinõustamine; raamatukogu; välisüliõpilaste meililist; õppejõud Ivo Leito.

Ülikooli abi töö leidmisel

Töö- ja praktikakoha leidmisel arvavad välisüliõpilased olevat kasu järgmistest Tartu Ülikooli poolt pakutavatest teenustest: karjääriinfo vahendamine (mürgiti 62 korral); võrgustikuüritused (47); karjääripäevad (45); karjääriinõustamine (41); keelekursused (39); karjääriteemalised seminarid (38); ettevõtete esitlused (33); karjäärikohvikud (25); muud (6).

Eesti üliõpilased arvavad seejuures enim kasu olevat järgnevatest tugiteenustest: karjääriinfo vahendamine (mürgiti 92 korral); karjääriinõustamine (67); ettevõtete esitlused (65); karjääripäevad (51); võrgustikuüritused (46); karjääriteemalised seminarid (44); keelekursused (39); karjäärikohvikud (29); muud (4).

Arutelu ja järeldused

Käesoleva uurimuse eesmärk oli selgitada välja välisüliõpilaste karjäärivõimalused Eestis Tartu Ülikooli näitel. Selleks viidi läbi küsitlus Tartu Ülikooli välisüliõpilaste ja Eesti üliõpilaste seas. Saadud tulemusi võrreldi omavahel.

TÜ välisüliõpilaste ja Eesti üliõpilaste hinnangute võrdlused töö- ja praktikakoha leidmisega seotud erinevatele aspektidele.

Selgus, et gruppide vahel esines statistiliselt oluline erinevus väite puhul “selleks, et Eestis töö- ja/või praktikakohta leida, on oluline teada, kust töö- ja praktikapakkumisi otsida”. Eesti üliõpilased nõustusid antud väitega rohkem kui välisüliõpilased (Eesti üliõpilaste keskmine tulemus kõrgem). See on põhjendatav sellega, et Eesti koolides antakse põhikoolist alates õpilastele mitmekesist karjäärialast õpet. Ka TÜ karjääriaitlus pakub üliõpilastele erinevaid karjääriteenuseid (töö- ja praktikapakkumiste ning karjääriinfo vahendamist, -nõustamist, karjääri- ja enesearenguga seotud koolitusi, karjääriteemalisi üritusi). Välisüliõpilaste info siinse tööturu võimaluste kohta on palju piiratum, kuna nad on võõras keskkonnas (Traks, 2015). Siiski on ka neile on kättesaadavad TÜ karjääriteenused.

Statistiliselt oluline erinevus ilmnes võrdluses kahe grupi vahel väite puhul “selleks, et Eestis töö ja/või praktikakohta leida, on kontaktide võrgustiku olemasolu oluline”. Taas oli Eesti üliõpilaste keskmine tulemus kõrgem. Võrreldes välisüliõpilastega, kes on Eestis elanud enamasti üsna lühikest aega, on Eesti üliõpilastel siinsamas perekond, sugulased, sõpruskond. Ülikooli ajal kuuluvad paljud ka akadeemilistesse seltsidesse jm organisatsioonidesse. Selline kontaktide võrgustik tuleb kasuks enamasti ka töö- ja praktikakoha saamisel. Ka Taanis läbi viidud uuringust selgus, et isiklike kontaktide olemasolu hõlbustab karjääri tegemist (Mosneaga ja Winther, 2013).

Tulemustest selgus samuti, et statistiliselt oluline erinevus esines kahe grupi võrdluses väite puhul “ühiskonna suhtumine välismaalastesse soodustab välisüliõpilaste karjäärivõimalusi Eestis”, kus välisüliõpilased nõustusid antud väitega rohkem kui Eesti üliõpilased (välisüliõpilaste keskmine tulemus oli kõrgem). Ühiskonna hoiakutest välismaalastesse sõltub nende igapäevaelu, aga ka karjäär. Uurimistulemused näitavad, et inimesed, kellel on sisserändajatest sõpru, suhtuvad

sisserändajatesse positiivsemalt: nad on valmis nendega lähemaks kontaktiks ja ka valmis neid suuremal hulgal riiki lubama. See loob paremad võimalused ka töökoha leidmiseks (Hayes ja Dowds, 2006, viidatud Roots ja Krusell, 2016 j).

TÜ välisüliõpilaste ja Eesti üliõpilaste hinnangute võrdlused enda olukorrale töö- ja praktikakoha leidmisel.

Hüpotees *Eesti üliõpilastel on võrreldes välisüliõpilastega endi arvates Eesti tööturu kohta rohkem teadmisi* leidis kinnitust. Seda võib öelda kolme järgneva väite põhjal.

Tulemustest selgus, et gruppide vahel esines statistiliselt oluline erinevus väite puhul “mul on piisavalt teadmisi sellest, kuidas siinsel tööturul töö otsimine käib, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida”. Siin nõustusid Eesti üliõpilased antud väitega rohkem (nende keskmine tulemus oli kõrgem).

Ka väite “mul on piisavalt teadmisi sellest, kust otsida töö- ja praktikapakkumisi, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida” tulemustes esines statistiliselt oluline erinevus. Eesti üliõpilased nõustusid antud väitega rohkem (nende keskmine tulemus oli kõrgem).

Väite “mul on piisavalt teadmisi sellest, kust otsida infot tööandjate kohta, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida” keskmiste võrdlus osutus statistiliselt oluliseks. Eesti üliõpilased nõustusid jällegi rohkem (nende keskmine tulemus oli kõrgem).

Eelneva kolme väite tulemused on tegelikult ootuspärased. Eesti üliõpilaste kõrgemaid hinnanguid võib põhjendada sellega, et nad ongi Eesti elu ja tööturul toimuvaga paremini kursis. Koolides antava karjääriõpetuse kaudu kujunevad õpilasel karjääri planeerimiseks vajalikud oskused ja teadmised ning selle kaudu ka valmisolek elukestvaks õppeks (Naaber, 2007).

Erinevaid karjääriteenuseid pakutakse nõustamiskeskustes, õppeasutustes, Eesti Töötukassa piirkondlikes osakondades, nii riigi- kui ka erasektori töökohtadel. TÜ karjääriõpetuses pakutakse üliõpilastele samuti mitmesuguseid karjääriteenuseid. Lisaks eelnevale on nii gümnaasiumiõpilastel kui ka üliõpilastel võimalik osaleda ka töövarjupäevadel. Eelnevat kokku võttes peaks üliõpilane saama piisavalt infot selle kohta, kuidas siinsel tööturul töö otsimine käib ning kust tööandjate või töö kohta infot otsida.

Eesti üliõpilastega võrreldes on nii sisserändajad kui välisüliõpilased siinsel tööturul kohalikega võrreldes ebasoodsamas olukorras (Traks, 2015). Rahvusvahelisest uuringust ilmnes, et välisüliõpilased ei ole rahul oma töö- ja karjäärivõimalustega (Rippmeester, 2015), kuid tegelikult on ka TÜ välisüliõpilastele erinevad karjääriteenused kättesaadavad (nõustamised, koolitused, karjääriüritused jne).

Hüpotees *Eesti üliõpilastel on nende arvates võrreldes välisüliõpilastega suurem suhtlusvõrgustik, mis annab neile Eesti tööturul eelise* leidis kinnitust. Seda saab öelda järgneva väite põhjal.

Väide “mul on piisava suurusega kontaktide võrgustik, et endale Eestis töö- ja praktikakoht leida” tulemustes esines statistiline erinevus. Eesti üliõpilaste keskmine tulemus oli kõrgem kui välisüliõpilastel. Seegi tulemus oli ootuspärane. Eestis sündinud ja õppinud inimesel on enamasti tutvus- ja sõprusring, lisaks pere ja suguvõsa, kellest moodustub kontaktide võrgustik. See tuleb kasuks ka töö- ja praktikakoha saamisel. Ka Taanis läbi viidud uuringust selgus, et isiklike kontaktide olemasolu hõlbustab karjääri tegemist (Mosneaga ja Winther, 2013). Võrreldes välisüliõpilastega, kes on Eestis elanud enamasti vaid lühikest aega, on Eesti üliõpilased paremas olukorras. Suuresti jääb välismaalaste suhtlusvõrgustik Eestis väikeseks, ehkki neil võib esineda soov kontaktide loomiseks kohalikega. Sageli kannatavad välismaalased ka kohanemiskeskuste all. Läbiviidud uuringust selgus, et läbi kontaktide võrgustiku sai töökoha u 17% küsitatud välisüliõpilastest, Eesti üliõpilastest leidis endale töö läbi kontaktide võrgustiku aga umbes kolmandik küsitluteest.

Hüpotees *üliõpilaste arvates on nende eesti keele oskus piisav Eestis töö saamiseks* leidis kinnitust vaid Eesti üliõpilaste puhul: Eesti üliõpilased nõustusid väidega “minu eesti keele oskus on piisav töö- ja/või praktikakoha leidmiseks ning säilitamiseks Eestis” palju enam. Eesti keelt emakeelena kõnelevad inimesed on loomulikult Eesti tööturul paremas olukorras. Kuna Eestis on enamikel töökohtadel vajalik eesti keele oskus, on ka paljud Eestis sündinud ja õppinud muust rahvusest inimesed eesti keele ära õppinud ja tulevad edukalt tööturul toime. Võrreldes kohalike üliõpilastega, on välismaalastel töö leidmine raskendatud. Selleks, et inimene saaks võõrsil edukalt töötada, on tal vaja osata selles riigis kõneldavat keelt. Kuigi keeleoskust peetakse vajalikuks ja keeleõpe on välisüliõpilastele kättesaadav, on motivatsioon õppimiseks siiski madal. Üliõpilaste nõustamistest ja vestlustest on

selgunud ka, et eesti keelt peetakse raskeks, mistõttu loobutakse (edasi)õppimisest. Võib arvata, et enim motivatsiooni leiavad siiski need üliõpilased, kes soovivad end õpingute- ja tööalaselt Eestiga pikemaks siduda.

Ka teistes riikides läbi viidud uurimused kinnitavad riigikeele oskamise vajalikkust tööle saamisel. Keeleoskuse omandamisel on eriliselt suur tähtsus, kuna paljudele elukutsetele on kehtestatud keele miinimumnõue. Näiteks paljude tööandjate jaoks osutub aktsentki kandidaadi keele puhul probleemiks (Arkoudis et al., 2013).

Läbiviidud uurimusest selgus, et eesti keele kursustel õpib praegu 23,30% küsitletud välisüliõpilasest ning on õppinud 13,70%. Ülejäänud (63%) pole eesti keelt õppinud.

Hüpotees *ühiskonnas valitsev suhtumine teistest rahvustest inimestesse pärsib üliõpilaste arvates välisüliõpilaste töölesaamise võimalusi Eestis* leidis osalist kinnitust. Selgus, et Eesti üliõpilased arvavad, et suhtumine välismaalastesse pärsib Eestis õppivate välismaalaste töölesaamise võimalusi, välisüliõpilased sellega ei nõustunud. Kuidas seletada Eesti üliõpilaste keskmisest kõrgemat nõustuvust antud väitega? Kuna viimastel aastatel on sisserändajate teema Eestis palju käsitlust leidnud ning sellega seoses on avalikkuses ka tugevalt negatiivseid hoiakuid väljendatud, siis võib spekuloida, et Eesti üliõpilased on meedias kajastatavast mõjutatud. Positiivne nähtus on aga see, et ilmselt ei ole välisüliõpilastest vastajad Eestis kuigi suurel määral negatiivset suhtumist välismaalastesse kogunud. Mitmes varasemas uuringus on küll leitud, et need inimesed, kes tajuvad, et sisserändajad on neile tööturul konkurendiks, suhtuvad sisserändajatesse negatiivsemalt. Välismaalased võivad tööotsingutel kogeda ka diskrimineerimist. Hoiakud sisserändajate suhtes võivad ilmneda ka nn järjekorrateooria puhul, kui tööandjad pakuvad vabu ametikohti välismaalastele vaid siis, kui eelistatumast rahvusrühmast pole kedagi sobilikku valida (Roots ja Krusell, 2016).

Küsitluse tulemustest ilmnnes, et huvi Eestis töötamise vastu oli 69,7%-l välis(külalis)üliõpilasest ning kolmandik küsitletud välisüliõpilastest leidis töö kandideerides töökohale.

Tulemustest selgus, et välisüliõpilased ei hinnanud oma eesti keele oskuse taset Eestis töö saamiseks piisavaks. Ilmnnes ka, et nad hindasid oma teadmisi tööturu (s.h töö- ja praktikapakkumiste otsimise) ja tööandjate kohta töö- ja praktikakoha leidmiseks vähem piisavaks kui Eesti üliõpilased, kes muuhulgas pidasid viimast töö

leidmise jaoks ka enam oluliseks. Eesti üliõpilased seevastu hindasid enda puhul töö saamiseks vajaliku suhtlusvõrgustiku suurust enam piisavaks kui välisüliõpilased, samas ilmnas, et välisüliõpilased pidasid seda ka vähem oluliseks.

Ühe võimalusena välisüliõpilaste karjäärivõimaluste parandamiseks oleks välismaalastele kehtestatud palgakriteeriumi vähendamine (praegu kehtestatud palgakriteerium näeb ette Eesti keskmise palga ja koefitsiendi 1,24 korrutise; tippspetsialistil koefitsiendi 2 korrutis). Vastava ettepaneku Välismaalaste seaduse eelnõule on teinud ka Eesti Tööandjate Keskliit. Vastavalt sellele võiks palgakriteerium lähtuda valdkonna keskmisest palgast ning neis valdkondades, kus tööjõupuudus suur on, võiks kriteeriumi üldse ära kaotada (Eesti Tööandjate Keskliit, 2016).

Lisaks on võimalik ka välisüliõpilastel alustada ettevõtlusega. Kuna ülikoolis soositakse ettevõtlusega alustamist ja äriideede arendamisel saab tuge ning ka seadusandlus seda ei takista, siis saab välisüliõpilane hakata iseendale tööandajaks, leides sellel moel oma sissetulekuprobleemile lahenduse.

Käesoleva uuringu põhjal ei saa teha üldistusi kõigi Eestis viibivate välisüliõpilaste kohta. Edaspidi võiks küsitleda ka teiste kõrgkoolide välisüliõpilasi ja uurida neilt Eestisse tööle ja elama jäämise plaanide kohta. Samuti oleks nende olukorrast adekvaatsema ettekujutuse saamiseks tarvis uurida ka siinseid tööandjaid.

Kirjanduse loetelu

- Arkoudis, S., Hawthorne, L., Baik, C., Hawthorne, G., O'Loughlin, K., & Leach, D. (2009). The impact of English language proficiency and workplace readiness on the employment outcomes of tertiary international students. Melbourne, Australia: The University of Melbourne, Centre for the Study of Higher Education.
- Arthur, N., & Flynn, S. (2011). Career development influences of international students who pursue permanent immigration to Canada. *International Journal For Educational And Vocational Guidance*, 11(3), 221-237. doi:10.1007/s10775-011-9212-5.
- Eesti Hariduse Infosüsteem (2016). Tasemeõppe välisstudengid Eesti Kõrgharidusasutustes 2005—2015. Külastatud aadressil: <http://www.ehis.ee>.

- Eesti Töandjate Keskkliit (2016). Ettepanekud välismaalaste seaduse eelnõule. Külastatud aadressil: <http://www.employers.ee/seisukohad/ettepanekud-valismaalaste-seaduse-eelnoule/>.
- Haridus- ja Teadusministeerium (2014). Muudatused EHISE kõrghariduse andmetes 2013. ja 2014. aastal. Külastatud aadressil: http://www.hm.ee/ehis/failid/EHISE_muudatused_2013_korgharidus_1.htm?
- Hauschildt, K., Gwosć, C., Netz, N., & Mishra, S. (2015). Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators EUROSTUDENT V 2012–2015. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag GmbH & Co. KG.
- Kruusvall, J. (2015a). Rahvussuhted. *Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015*. Tallinn: Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Kruusvall, J. (2015b). Keelteoskus ja keelte praktiline kasutamine. *Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015*. Tallinn: Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Mosneaga, A., & Winther, L. (2013). Emerging talents? International students before and after their career start in Denmark. *Population Space And Place*, 19(2), 181-195.
- Mägi, E., Aidla, A., Reino, A., Jaakson, K., & Kirss, L. (2011). Üliõpilaste töötamise fenomen Eesti kõrghariduses. Uuringu lõpparuanne. Tartu: Ecoprint.
- Naaber, K. (2007). Mõisted. Karjääriteenused Eestis 2007. Tallinn: Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove.
- Pärje, N. (2015). Motives for choosing a country of residence and expectations for future career. Survey among foreign students of Tallinn University of Technology. Tallinn: Tallinn University of Technology.
- RAKE (2011). Karjääriteenuste süsteemi uuring. Lõppraport. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus RAKE.
- Riigi Teataja (2014). Kohanemisprogramm. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122082014005>.
- Riigi Teataja (2016a). Välismaalaste seadus. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/VMS>.

- Riigi Teataja (2016b). Labour Market Services and Benefits Act. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/503022016002/consolide>.
- Rippmeester, N. (2015). International Student Barometer. Autumn Wave 2014. Holland: iGraduate.
- Roots, A., & Krusell, S. (2016). Tööturunäitajate seos suhtumisega sisserändajatesse. Eesti elanikkonna hoiakud kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes Euroopa sotsiaaluuringu andmetes. Uuringu aruanne. Tartu: Tartu Ülikool.
- Saar, E., & Helemäe, J. (2015). Tööturg. *Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015*. Tallinn: Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Tartu Ülikool (2016). Tartu Ülikooli üliõpilaste arv. Avalik teave ja statistika: õppestatistika. Külastatud aadressil: <http://kodu.ut.ee/~elasn/AANN00>.
- Valk, A. (2008). Sisse-ja väljajuhatuseks. *Quo Vadis, Eesti kõrgharidus?* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Ubakivi-Hadachi, P. (2015). Uussisserändajad. *Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015*. Tallinn: Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Muud allikad

- Traks, M. (2015). Välisstudengite töötamisvõimalused Eestis. Ettekanne rahvusvahelistujate ümarlaul. Tallinn: EBS.
- Valk, L. (2015). Välisstudengite töötamise reeglid õpingute ajal ja pärast. Ettekanne rahvusvahelistujate ümarlaul. Tallinn: EBS.

Lisa 1. Ankeet välisüliõpilastele

It is important that you read and understand the following information regarding the study.

The purpose of the study is to examine the factors that enhance and impede the career opportunities for international students in Estonia. The data collected from the survey will be taken into account for the development of career services at University of Tartu. There are no foreseeable risks involved in this study.

You will be asked to fill out a series of questions that will take about 10 minutes of your time. Your responses to the survey will be completely anonymous, only the researcher will have access to the data. The confidentiality of your individual information will be maintained in any publications or presentations regarding this study.

By completing the survey, you are indicating that you have read and understand all of the above and that you are voluntarily participating in this study. If you have additional questions or comments, please send an e-mail to: heleri.olo@ut.ee.

1. What is your study programme?

.....

2. What is your current level of study? (please choose only one)

BA - bachelor studies

MA - master studies

BA+MA - bachelor-master integrated studies

PhD - doctoral studies

3. What is your current status at University of Tartu? (please choose only one)

I am enrolled to a full programme, studying full-time

I am enrolled to a full programme, studying part-time

I am an exchange student

I am a visiting student from another Estonian university

4. What is your gender? M F**5. What is your age?**

.....

6. What is your country of origin and/or nationality?

.....

7. How long have you been in Estonia? (please choose only one)

Less than one year

1-2 years

3-4 years

5 years or more

8. Are you currently working in addition to studying? (please choose only one)

Yes, I am working full-time

Yes, I am working part-time

Yes, I am doing contract work (fixed hours)

No, but I used to

No (please continue with question nr 10)

9. Please specify how did you get your job? (please choose only one)

I applied to a job/internship offer I found from an advertisement

I contacted my employer and asked for a job

I was contacted by a company and offered a job

I was offered a job after I completed an internship at the same organisation/company

I was offered a job through networking (incl. friends, acquaintances, clubs, unions etc.)

I found a job through a labour hire or a recruitment agency

Other (please specify)

10. Are you generally interested in working (or doing an internship) in Estonia?

Yes

No (Thank you for taking your time. You have now finished the survey)

11. Are you currently seeking a job or an internship? (you can choose more than one of the following)

- Yes, I am seeking a job
- Yes, I am seeking an internship
- No

12. What type of job/internship are you seeking? (you can choose more than one of the following)

- An internship that I need to complete as a part of my study programme
- An internship that is not related to my study programme
- A part-time casual job
- A full-time casual job
- A part-time job in the same field as my study programme (incl. academic career at the university)
- A full-time job in the same field as my study programme (incl. academic career at the university)
- Voluntary work
- Other (please specify)

13. What is the main purpose of finding a job or an internship for you? (please choose only one)

- To gain work experience
- To gain a professional (work)experience in the area I am studying
- To cover living expenses
- To pay tuition fees
- Other (please specify)

14. Do you know where can you find information about working in Estonia?

Please list the info channels you know or you have used.

.....

.....

15. Are you currently enrolled to or have completed Estonian language course? (please choose only one)

- I am currently enrolled to Estonian language course
- I have completed Estonian language course
- No

16. Please rate your level of Estonian language? (please choose only one)

C2	Proficient user	<i>You can understand with ease virtually everything you hear or read. You can express yourself spontaneously, very fluently and precisely.</i>
C1		<i>You can express yourself fluently and spontaneously without much obvious searching for expressions. You can use language flexibly and effectively for social, academic and professional purposes.</i>
B2	Independent user	<i>You can understand the main ideas of complex text on both concrete and abstract topics, including technical discussions in your field of specialisation.</i>
B1		<i>You can speak on topics that are familiar with or of personal interest. You can describe experiences and events, dreams, ambitions etc and briefly give reasons and explanations for opinions and plans.</i>
A2	Basic user	<i>You can understand sentences and frequently used expressions related to areas of most immediate relevance (e.g. very basic personal and family information, shopping, local geography, employment). You can communicate in simple and routine tasks requiring a simple and direct exchange of information on familiar and routine matters.</i>
A1		<i>You can understand and use familiar everyday expressions and very basic phrases and can introduce yourself to others and can ask and answer questions about personal details.</i>
0		<i>I don't understand nor speak Estonian at all</i>

17. Please choose the most appropriate number of each statement that corresponds to your opinion.*1 = Strongly disagree 2 = Disagree 3 = Uncertain/Neutral 4 = Agree 5 = Strongly agree*

	Strongly disagree	Disagree	Uncertain/ Neutral	Agree	Strongly agree
It is necessary to know how to seek employment in the local labour market in order to get a job or an internship in Estonia.	1	2	3	4	5
It is necessary to know where to find job and internship offers in order to get a job or an internship in Estonia.	1	2	3	4	5
It is necessary to know where to find information about employers in order to get a job or an internship in Estonia.	1	2	3	4	5
It is necessary to have a network (incl. acquaintances, friends, belonging to the clubs, unions etc) in order to find an internship or a job in Estonia.	1	2	3	4	5
Estonian language skills enhance career opportunities in Estonia.	1	2	3	4	5
Estonian employers are interested in offering a job or an internship for international students.	1	2	3	4	5
Study and/or work experience obtained abroad enhance career opportunities in Estonia.	1	2	3	4	5
Unique skills and knowledge enhance career opportunities in Estonia.	1	2	3	4	5
A different cultural background from the local culture enhances career opportunities for international students in Estonia.	1	2	3	4	5
A public attitude towards foreigners in Estonian society enhances career opportunities for international students in Estonia.	1	2	3	4	5

18. Please choose the most appropriate number of each statement that corresponds to your situation.
1 = Strongly disagree 2 = Disagree 3 = Uncertain/Neutral 4 = Agree 5 = Strongly agree

	Strongly disagree	Disagree	Uncertain/ Neutral	Agree	Strongly agree
The level of knowledge I have of how to seek employment in the local labour market is sufficient in order to get a job or an internship in Estonia.	1	2	3	4	5
The level of knowledge I have of where to find job and internship offers is sufficient in order to get a job or an internship in Estonia.	1	2	3	4	5
The level of knowledge I have of where to find information about employers is sufficient in order to get a job or an internship in Estonia.	1	2	3	4	5
The network (acquaintances, friends, belonging to the clubs, unions etc) I have is sufficient in order to find an internship or a job in Estonia.	1	2	3	4	5
The level of Estonian language I speak is sufficient in order to find and keep an internship or a job in Estonia.	1	2	3	4	5
Estonian employers are interested in offering a job or an internship for me while I am an international student.	1	2	3	4	5
The study and/or work experiences I have obtained abroad (in my homeland and other countries) enhance my career opportunities in Estonia.	1	2	3	4	5
I have unique skills and knowledge that enhance my career opportunities in Estonia.	1	2	3	4	5
My different cultural background enhances my career opportunities in Estonia.	1	2	3	4	5
A public attitude towards foreigners in Estonian society enhances my career opportunities in Estonia.	1	2	3	4	5

19. In your opinion, what services could the university provide in order to help international students find employment? (you can choose more than one of the following options)

- Career information (incl. job and internship offers from employers)
- Career counselling
- Seminars and workshops on career matters
- Career days
- Career cafés
- Entrepreneur presentations
- Networking events
- Language courses (incl. Estonian language)
- Other (please specify)
-

20. Do you have any other comments about finding employment in Estonia? Please write them here:

.....

Thank you for filling out the survey!

Lisa 2. Ankeet Eesti üliõpilastele.

Loe palun esmalt läbi järgnev uuringut puudutav info.

Uuringu eesmärgiks on selgitada välja, millised on Tartu Ülikoolis õppivate üliõpilaste karjäärivõimalusi soodustavad ja takistavad tegurid. Saadavaid tulemusi on võimalik arvesse võtta karjääriteenuste arendamisel Tartu Ülikoolis. Osalemine on vabatahtlik ja sellega teadaolevaid riske ei kaasne.

Küsimustele vastamine võtab aega umbes 10 minutit. Vastajatele tagatakse anonüümsus, andmetele ligipääs on ainult uuringu läbiviijal. Isikuid puudutava info konfidentsiaalsus säilitatakse ka uurimistulemuste avaldamisel.

Lisakommentaare ja küsimuste korral kirjuta: heleri.olo@ut.ee.

1. Mis õppekaval sa õpid?

.....

2. Millisel õppeastmel sa õpid? (vali ainult üks)

BA - bakalaureuseõpe (rakenduslik kõrgharidus)
 MA - magistriõpe
 BA+MA - bakalaureuse-magistri integreeritud õpe
 PhD - doktoriõpe

3. Millises õppevormis sa õpid? (vali ainult üks)

Õpin täiskoormusega päevases õppes.
 Õpin täiskoormusega avatud ülikooli õppes.
 Õpin osakoormusega päevases õppes.
 Õpin osakoormusega avatud ülikooli õppes.
 Õpin eksternina.
 Olen külalisüliõpilane teisest Eesti ülikoolist.

4. Sugu M N**5. Vanus****6. Kas sa töötad praegu? (vali ainult üks)**

Jah, töötan täisajaga.
 Jah, töötan osalise ajaga.
 Teen lepingulist tööd.
 Oman töökogemust, kuid hetkel ei tööta.
 Ei tööta. (jätku küsimusega nr 7)

7. Palun täpsusta, kuidas sa endale töö leidsid. (vali ainult üks)

Kandideerisin töökohale, mille leidsin kuulutusest.
 Võtsin töökoha saamiseks tööandjaga ise ühendust.
 Minu tööandja võttis minuga ühendust ja tegi mulle pakkumise.
 Sain töökoha peale praktika sooritamist samas ettevõttes/organisatsioonis.
 Sain töö tänu kontaktide võrgustikule (sõbrad, tuttavad, seltsidesse ja ühingutesse kuulumine).
 Sain töö läbi töövahendusfirma või värbamisagentuuri.
 Muu (palun täpsusta)

8. Kas sa otsid praegu tööd ja/või praktikakohta? (võib valida mitu)

Jah, otsin tööd
 Jah, otsin praktikakohta
 Ei (jätku küsimusega nr 11)

9. Millist tööd või praktikat sa otsid? (võib valida mitu)

Praktikat, mis on kohustuslik osa minu õppekavast.
 Õppekavavälisest praktikast.
 Osalise ajaga lihttööd.
 Täisajaga lihttööd.
 Osalise ajaga erialast tööd (k.a teadustöö ülikoolis).
 Täisajaga erialast tööd (k.a teadustöö ülikoolis).
 Vabatahtlikku tööd.
 Muu (palun täpsusta)

10. Mis põhjusel sa tööd otsid? (vali ainult üks)

Töökogemuse omandamiseks.

Erialaseks arenguks.

Elamiskulude katmiseks.

Õppetasu maksmiseks.

Muuks (palun täpsusta)

11. Milliseid kanaleid sa kasutad või oled kasutanud tööalase info otsimiseks? Palun nimeta need.

.....

.....

12. Hinda iga järgneva väite puhul enda seisukohta, kasutades skaalat ühest kuni viieni (1 = ei nõustu üldse, 5 = nõustun täielikult).

	Ei nõustu üldse	Ei nõustu	Ei oska vastata/ neutraalne	Nõustun	Nõustun täielikult
Selleks, et Eestis töö- ja/või praktikakohta leida, on oluline teada, kuidas siinsel tööturul töö otsimine käib.	1	2	3	4	5
Selleks, et Eestis töö- ja/või praktikakohta leida, on oluline teada, kust töö- ja praktikapakkumisi otsida.	1	2	3	4	5
Selleks, et Eestis töö- ja/või praktikakohta leida, on oluline teada, kust otsida infot tööandjate kohta.	1	2	3	4	5
Selleks, et Eestis töö ja/või praktikakohta leida, on kontaktide võrgustiku (sõbrad, tuttavad, seltsidesse ja ühingutesse kuulumine) olemasolu oluline.	1	2	3	4	5
Eesti keele oskus soodustab Eestis karjäärivõimalusi.	1	2	3	4	5
Eesti tööandjad on huvitatud töö- ja praktikakohtade pakkumisest välisüliõpilastele.	1	2	3	4	5
Välismaal omandatud õppimis- ja/või töökogemused soodustavad Eestis karjäärivõimalusi.	1	2	3	4	5
Unikaalsed teadmised ja oskused soodustavad Eestis karjäärivõimalusi.	1	2	3	4	5
Erinev kultuuriline taust soodustab välisüliõpilaste karjäärivõimalusi Eestis.	1	2	3	4	5
Ühiskonna suhtumine välismaalastesse soodustab välisüliõpilaste karjäärivõimalusi Eestis.	1	2	3	4	5

13. Hinda iga järgneva väite puhul enda olukorda, kasutades skaalat ühest viieni (1 = ei nõustu üldse, 5 = nõustun täielikult).

	Ei nõustu üldse	Ei nõustu	Ei oska vastata/ neutraalne	Nõustun	Nõustun täielikult
Mul on piisavalt teadmisi sellest, kuidas siinsel tööturul töö otsimine käib, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida.	1	2	3	4	5
Mul on piisavalt teadmisi sellest, kust otsida töö- ja praktikapakkumisi, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida.	1	2	3	4	5
Mul on piisavalt teadmisi sellest, kust otsida infot tööandjate kohta, et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida.	1	2	3	4	5
Mul on piisava suurusega kontaktide võrgustik (sõbrad, tuttavad, seltsidesse ja ühingutesse kuulumine), et Eestis endale töö- ja/või praktikakoht leida.	1	2	3	4	5
Minu eesti keele oskus on piisav töö- ja/või praktikakoha leidmiseks ning säilitamiseks Eestis.	1	2	3	4	5
Välismaal omandatud õppimis- ja/või töökogemused soodustavad minu karjäärivõimalusi Eestis. <i>* vasta ainult siis, kui oled välismaal õppinud või töötanud</i>	1	2	3	4	5
Minu unikaalsed teadmised ja oskused soodustavad minu karjäärivõimalusi Eestis.	1	2	3	4	5

14. Millised teenuseid võiks ülikool pakkuda üliõpilastele selleks, et aidata neid töö ja praktika leidmisel? (võib valida mitu)

Karjääriinfo vahendamine (k.a. töö- ja praktikapakkumised)

Karjääriinõustamine

Karjääriteemalised seminarid ja töötoad

Karjääripäevad

Karjäärkohvikud

Ettevõtete esitlused

Võrgustikuüritused

Keelekursused

Muu (palun täpsusta)

.....

15. Siin on sul võimalik lisada täiendavaid kommentaare töö leidmise teemal Eestis.

.....

.....

Tänan vastamast!

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Heleri Olo